

I. I. КОСТЕЦЬКА

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID: 0000-0001-5340-0145

РОЗВИТОК SMART VILLAGES В УПРАВЛІННІ СІЛЬСЬКИМИ ТЕРИТОРІЯМИ В ПОЛЬЩІ З ВИКОРИСТАННЯМ ЛОКАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Smart Villages є відносно новою концепцією соціальної, економічної та просторової політики Європейського Союзу. Залучення учасників місцевого розвитку (органів місцевого самоврядування, сільських громад, допоміжних інституцій) спрямоване на швидку модернізацію сільських територій, і не лише економічну, а й таку, яка створюватиме все більш усвідомлене громадянське ставлення. В Європейському Союзі все більшої популярності набувають асоціації та мережі неурядових організацій, що займаються розвитком сільських територій, які діють у кількох муніципалітетах для ефективності результатів впровадження. Польща також подає хороший приклад у цій сфері. Предметом дослідження є аналіз реалізованих проектів у сфері Smart Villages, які забезпечують багатифункціональний розвиток сільських територій. Метою статті є характеристика локальних стратегій асоціацій та мереж неурядових організацій, як додатковий інструмент розвитку сільських територій. Детальне дослідження охоплює питання, пов'язані з їх розвитком у Польщі як приклад для України. Зокрема, розглянуто діяльність Локальних груп діяльності, проаналізовано їхні локальні стратегії, визначено спроможність впливу на впровадження Smart Villages. Дослідження зосереджено на Люблінському воєводстві Польщі, оскільки є сусіднім з Україною. Їхній досвід може бути найбільш придатним для застосування в Україні. Проаналізовано ситуацію в Україні, під час реформи децентралізації у 2016 році стартував проект «Створюємо разом «Розумні села». Спеціально розроблена програма є інформаційно-аналітичною системою, призначена для автоматизації діяльності територіальних громад, і є добрим інструментом для ефективного управління територіями, зокрема, для просторового планування. Початок оцифрування ТГ є першим кроком до впровадження Smart Villages. На сьогодні через повномасштабну війну процес призупинено, але напрацювання є. Після війни Україна буде змушена формувати свої стратегічні плани за європейським зразком. Тому окрім цифровізації, яка відбуватиметься на державному рівні, добре використати потенціал Локальних груп діяльності, як ефективний інструмент сільського розвитку.

Ключові слова: сільський розвиток, локальні групи діяльності, локальна стратегія, Smart Villages, Україна, Польща.

I. I. KOSTETSKA

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0001-5340-0145

DEVELOPING SMART VILLAGE CONCEPT IN RURAL AREA MANAGEMENT IN POLAND VIA LOCAL PARTNERSHIPS

Smart Village is a relatively new concept in the European Union's social, economic, and spatial planning policies. The involvement of local development stakeholders (local authorities, rural communities, auxiliary institutions) is aimed at accelerated modernization of rural areas. However, the desired modernization is not purely economic task since it also needs to promote civic consciousness. In the European Union, associations and networks of non-governmental organizations engaged in developing rural areas, operating simultaneously in several communities to improve the effectiveness of implementation, are becoming increasingly popular. Poland also offers good examples in this respect. The subject of the study is the analysis of implemented projects in the field of Smart Villages that contribute to the multifunctional development of rural areas. The purpose of the paper is to characterize the local strategies of associations and networks of non-governmental organizations and their roles as additional tools for developing rural areas. The issues related to the development of these local strategies in Poland and their lessons for Ukraine were addressed in great detail in this study. In particular, the activities of the Local Action Groups were reviewed, their local strategies were analyzed, and their abilities to influence the implementation of the Smart Villages concept were determined. The research is focused on the Lublin Voivodeship of Poland since it is adjacent to Ukraine. The expertise of the Local Action Groups in Poland may be the most suitable for implementation in Ukraine. The situation in Ukraine was also analyzed as the "Let's Create Smart Villages Together" project was initiated in Ukraine during the decentralization reform in 2016. There is already available application software offered as an information and analytical system to automate the activities of territorial communities (hromadas). It is also a good tool for effective rural area management, in particular, for spatial planning. The digitalization of territorial communities is the first step towards the implementation of the Smart Villages concept. Due to the large-scale war, digitalization was mostly suspended, but there had already been progress before the Russian invasion. After the war, Ukraine will have to formulate its strategic plans based on the European models. Therefore, in addition to digitalization which will take place at the national level, it is necessary to use the potential of Local Action Groups as an effective tool for rural development.

Key words: rural development, local activity groups, local strategy, Smart Villages, Ukraine, Poland.

Постановка проблеми

У 2016 році в Україні стартував проект «Створюємо разом «Розумні села». Розроблена програма є інформаційно-аналітичною системою, призначена для автоматизації діяльності територіальних громад. Програма «Розумні села» є ідеальним інструментом для сільських громад у вигляді програмного комплексу для статистичного обліку землі, нерухомості, транспорту, домашніх тварин та худоби відповідно до законодавства України [2]. Саме з початку січня 2016 року в міських та сільських радах по всій Україні активно розпочали впровадження цієї комп'ютерної програми для ефективного управління територіальними громадами (ТГ). Метою участі ТГ у проекті «Створюємо разом «Розумні села» є підготовка необхідних умов для організації комплексного впровадження сучасних інформаційних технологій у повсякденне життя громади. Модератори проекту допомагають в організації курсів підвищення кваліфікації та навчальних семінарів для працівників сільрад у ТГ; створення локальних робочих груп для вивчення можливостей електронної системи управління «Smart Village»; надання робочими групами рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення існуючого функціоналу системи «Smart Village»; надання робочими групами рекомендацій та пропозицій щодо розробки нового (додаткового) функціоналу програмного комплексу Smart Village для конкретних потреб кожної громади; забезпечення процесу придбання та встановлення програмного комплексу «Smart Village» на робочих місцях працівників органів місцевого самоврядування (секретарів, посадових осіб, землевпорядників, соціальних працівників тощо); забезпечення присутності інформації про проект у місцевих ЗМІ [3].

Проте, впровадження системи Smart Village відповідно до європейських вимог, а зокрема стратегії Smart Village, передбачає налагодження співпраці для комплексної і системної роботи. Відповідно, громади отримують вигоду від співпраці та союзу з іншими громадами та учасниками для розвитку своїх територій, впровадження та реалізація масштабних проектів. Проте, досвід співпраці територіальних громад в Україні невеликий, а часами взагалі відсутній. Тому доцільно розглянути приклад сусідньої Польщі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Тематика щодо розробки стратегії Smart Village є досить новою. Проте, вагомі напрацювання є в зарубіжних науковців Stanny M [5], Komorowski Ł [4]. Що стосується питань співпраці, важливим є бачення Wankiewicz B [6], який вважає, що співпраця органів державної влади з підприємцями та місцевою громадою приносить відчутну користь у вигляді розвитку соціально-економічних ініціатив, активізації та інтеграції місцевих громад, економічного розвитку органів місцевого самоврядування, а також розвиток публічно-правового партнерства. Тому, використовуючи іноземний досвід доцільним розробити пропозиції до покращення розвитку сільських територій в Україні за допомогою створення співпраці кількох громад.

Формулювання мети дослідження

Оцінити ефективності Локальних груп діяльності і їх стратегій для впровадження Smart Village.

Об'єкт

Локальні групи діяльності в Люблінському воєводстві (Польща) та їх локальні стратегії.

Методи дослідження

- порівняльний аналіз (дослідження Локальних стратегій в Люблінському воєводстві для інтелектуального сільського розвитку),
- монографічний метод (вивчення окремого досвіду Локальних груп діяльності),
- кейс метод (характеристика галузей дослідження в підготовлених локальних стратегіях та їх ефективність),
- абстрактно-логічний метод (формулювання понять, висновків і рекомендацій).

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати

Міжгалузеве партнерство є добровільною співпрацею суб'єктів трьох секторів (державного, економічного, соціального) у процесі ідентифікації та визначення проблем, які є предметом суспільних завдань і спільного розроблення шляхів їх вирішення. Децентралізація державних послуг у поєднанні з впровадженням принципу субсидіарності робить місцеву політику природною сферою такого партнерства. Міжгалузеві партнерства в Польщі є своєрідним наступним етапом тенденції управління державними політиками, яка розвивається з 1990-х років, так і механізмом прийняття рішень, який просуває Європейський Союз, підтримуючи цим реалізацію його політики [1].

Поява міжгалузевих партнерств, зокрема, Локальних груп діяльності в Польщі була пов'язана з ініціативою LEADER [10], яка є механізмом підтримки сільського розвитку в Європейському Союзі. Цей інструмент мав пом'якшити негативні наслідки Спільної аграрної політики, яка, незважаючи на успіх у виробництві, призвела до низки несприятливих соціально-економічних та екологічних явищ у сільській місцевості. У Польщі пілотна програма LEADER+ реалізовувалася з 2004 року як один із заходів Секторальної операційної програми «Реструктуризація та модернізація продовольчої галузі та розвитку сільських територій» на 2004–2006 роки. У період 2007–2013 рр. програма LEADER була частиною «Програми розвитку сільської місцевості 2007–2013» (вісь IV), а також в наступному плановому періоді 2014–2020.

Локальні групи діяльності (ЛГД) – це різновид територіального партнерства, створеного як низинна ініціатива, яка об'єднує представників місцевих організацій з державного, приватного та неурядового секторів, а також

мешканців, які діють на благо місцевої громади. У Польщі зареєстровано і успішно діють 324 ЛГД, чії стратегії місцевого розвитку були обрані для впровадження та фінансування з Програми розвитку села на 2014–2020 роки в рамках заходів програми LEADER [7].

Рис. 1. Локальні групи у Люблінському воєводстві (Польща) [7].

Загальна кількість створених Локальних груп в Люблінському воєводстві становить 22 групи. Умовою їх функціонування є створення Локальної стратегії діяльності (ЛСД). Під час проведення дослідження було проаналізовано їхні стратегії. Аналіз, загалом, 62 стратегічних цілей, визначених у Локальних стратегіях, показує, що вони зосереджені навколо 8 тематичних напрямків (таблиця 1).

Таблиця 1

Тематичні сфери в стратегічних цілях Локальних стратегій у Люблінському воєводстві (перспектива 2014–2020 рр.)

№ з/п	Назва локальної групи діяльності	Напрямок розвитку							
		Туризм, рекреація	Культура	Розвиток людського капіталу	Підприємництво	Охорона навколишнього середовища	Співпраця	Покращення якості життя	Інше
1	Białskopodlaska Lokalna Grupa Działania		X	X	X	X		X	
2	Lokalna Grupa Działania Na Rzecz Rozwoju Gmin Powiatu Lubelskiego „Kraina wokół Lublina			X	X	X			
3	Lokalna Grupa Działania „Jagiellońska Przystań	X			X				
4	Lokalna Grupa Działania „Owocowy Szlak	X	X		X				X
5	Lokalna Grupa Działania „Razem Ku Lepszej Przyszłości	X	X		X				
6	Lokalna Grupa Działania „Roztocze Tomaszowskie	X			X			X	
7	Lokalna Grupa Działania „Zapiecek			X					
8	Lokalna Grupa Działania „Zielony Pierścień		X		X		X		

Продовження таблиці 1

№ з/п	Назва локальної групи діяльності	Напрямок розвитку							
		Туризм, рекреація	Культура	Розвиток людського капіталу	Підприємництво	Охорона навколишнього середовища	Співпраця	Покращення якості життя	Інше
9	Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej	X	X		X				X
10	Lokalna Grupa Działania „Ziemia Biłgorajska	X			X			X	
11	Lokalna Grupa Działania Ziemi Kraśnickiej	X			X			X	
12	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Leśny Krąg	X	X		X				
13	Stowarzyszenie „Poleska Dolina Bugu	X			X				X
14	Stowarzyszenie Hrubieszowskie „Lepsze Jutro”				X				X
15	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej"				X			X	
16	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Giełczwi					X			X
17	Stowarzyszenie LGD „Doliną Wieprza i Leśnym Szlakiem”				X			X	
18	Stowarzyszenie LGD „Krasnystaw Plus”	X			X				X
19	Stowarzyszenie LGD „Nasze Roztocze	X		X	X				
20	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Polesie”			X	X				X
21	Stowarzyszenie LGD „Ziemia Zamojska”				X			X	
22	Stowarzyszenie LGD PROMENADA S-12		X		X			X	

Джерело: власна розробка на підставі даних Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich

Результати аналізу наведено на рисунку 2.

Аналіз результатів показує, що у плановому періоді 2014–2020 акцент ЛГД в Локальних стратегіях був зроблений на розвиток туризму та підприємництва. Адже, саме ці напрямки розвитку в Локальних стратегіях зайняли найвищий відсоток – 90% підприємництво і 50% туризм.

Розглянемо детальніше нову концепцію Smart Villages. У квітні 2017 року Європейська комісія запустила «Działanie UE na rzecz inteligentnych wsi» (Дії ЄС для Smart Villages). Цей план дає прагматичне визначення розумних сіл. Наведемо деякі критерії, отже:

– Люди мають вирішальне значення в розумних селах.

– «Smart» означає використання цифрових технологій, коли це доречно, а не через моду.

– «Smart» означає думати не тільки про саме село. Деякі ініціативи відбуваються на рівні села, але багато з них стосуються навколишньої сільської місцевості.

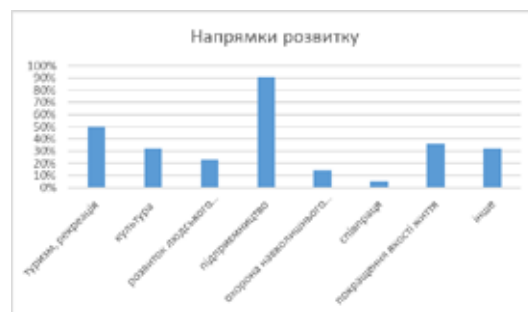

Рис. 2. Напрямки розвитку в Локальних стратегіях ЛГД у Люблінському воєводстві, %

Джерело: власне дослідження за матеріалами <https://ksow.pl/>

– «Smart» означає побудову нових форм співпраці та альянсів: між фермерами та іншими сільськими суб'єктами; між муніципалітетами; між приватним сектором і громадянським суспільством.

– «Smart» означає думати самостійно. Немає стандартної моделі чи стандартного рішення для розумних сіл – місцеві громади мають вирішальне значення для використання місцевих ресурсів [8].

Науковець Komorowski Ł. визначив напрямки впровадження «Smart» діяльності у трьох основних сферах:

1. Державні послуги, тобто електронна система охорона здоров'я, електронна допомога, дистанційна освіта, транспорт (наприклад, телебуси), енергетика (наприклад, альтернативні джерела енергії), а також безпека (наприклад, відеоспостереження).

2. Державне управління, тобто система електронного врядування, управління відходами (наприклад, датчики наповнення контейнерів), просторове планування (наприклад, оцифрування), а також моніторинг навколишнього середовища (наприклад, датчики якості повітря).

3. Підприємництво, тобто точне сільське господарство, онлайн-торгівля (наприклад, місцевими продуктами), сільський туризм (на основі інтелектуальних рішень), а також обмін (наприклад, спеціалізованим обладнанням) [9].

Повернемося до наведеного вище аналізу в таблиці 1 і рисунку 2. Відповідно до наведених напрямків щодо Smart Villages, можемо побачити, що лише три Локальні групи включили в одну із загальних цілей локальних стратегій – захист навколишнього середовища, яка саме відновиться до цього напрямку.

Висновки та рекомендації

У наступному плановому періоді «Програми розвитку сільських територій на 2021–2027» в Польщі, в рамках Smart Villages для ефективної реалізації варто зосередитися на трьох запропонованих раніше Komorowski Ł. [8] критеріях.

В Україні, на сьогодні, немає практики створення локальних стратегій, є лише для територіальних громад і галузеві стратегії. Аналізуючи досвід Польщі і оцінюючи ефективність Локальних груп діяльності, вважаю за доцільне розробити каталог добрих практик в цьому напрямку для України.

Після війни Україна буде змушена формувати свої стратегічні плани за європейським зразком. Тому ініціатива створення Локальних груп діяльності має бути реалізована як ефективний інструмент розвитку.

Список використаної літератури

1. Kołomysew A., Pawłowska A. Partnerstwa międzysektorowe w rozwoju obszarów wiejskich... na przykładzie Lokalnych Grup Działania w województwie podkarpackim. *Studia Regionalne i Lokalne*. 2013. № 52.

2. Наказ Державної служби статистики України від 11.04.2016 № 56 Про затвердження Інструкції з ведення погосподарського обліку в сільських, селищних та міських радах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0689-16#Text> (дата звернення: 20.10.2022).

3. Інформаційно-аналітична система «Розумне село» для автоматизації діяльності об'єднаних територіальних громад. URL: <https://sisoftware.biz/portfolio/smart-village> (дата звернення: 21.10.2022).

4. Komorowski Ł. Smart Initiatives in a Suburban Community: An Example from the Holy Cross Mountains in Poland. *Mountain Research and Development*. 2022. № 42.

5. Komorowski Ł., Stanny M. Smart Villages: Where Can They Happen? *Land*. 2020. № 151.

6. Wankiewicz B. Innowacyjne rozwiązania w zakresie oddziaływania zasobów finansowych gmin na rozwój samorządności. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 530. Ekonomiczne Problemy Usług*. 2009. № 31.

7. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich (KSOW). URL: <https://ksow.pl/> (дата звернення: 22.10.2022).

8. Intelligentne wsie. Rewitalizacja usług na obszarach wiejskich. *Przegląd obszarów wiejskich UE*. 2018. № 26. 52 s.

9. Intelligent village. Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich na zlecenie. Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Warszawie. 2019. 62 s.

10. LEADER programmes (Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale). URL: https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld_en (дата звернення: 23.10.2022).

References

1. Kołomysew A., Pawłowska A. (2013) Partnerstwa międzysektorowe w rozwoju obszarów wiejskich... na przykładzie Lokalnych Grup Działania w województwie podkarpackim. *Studia Regionalne i Lokalne*, no. 52.

2. Nakaz Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny vid 11.04.2016 № 56 Pro zatverdzhennya Instruktseyi z vedennya pohospodarskoho obliku v silskykh, selyshchnykh ta miskykh radakh [Order of the State Statistics Service of Ukraine dated 04/11/2016 No. 56 On the approval of the Instructions for keeping household records in village, settlement and city councils]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0689-16#Text> (accessed 20 October 2022) (in Ukrainian).

3. Informatsiyno-analitychna systema «Rozumne selo» dlya avtomatyzatsiyi diyalnosti obyednanykh terytorialnykh hromad [The «Smart Village» information and analytical system for automating the activities of united territorial communities]. Available at: <https://sisoftware.biz/portfolio/smart-village> (accessed 21 October 2022) (in Ukrainian).

4. Komorowski Ł. (2022) Smart Initiatives in a Suburban Community: An Example from the Holy Cross Mountains in Poland. *Mountain Research and Development*, no. 42.

5. Komorowski Ł., Stanny M. (2020) Smart Villages: Where Can They Happen? *Land*, no. 151.
6. Wankiewicz B. (2009) Innowacyjne rozwiązania w zakresie oddziaływania zasobów finansowych gmin na rozwój samorządności. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, 530. *Ekonomiczne Problemy Usług*, no. 31.
7. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich (KSOW). Available at: <https://ksow.pl/> (accessed 22 October 2022).
8. Inteligentne wsie. Rewitalizacja usług na obszarach wiejskich (2018) *Przegląd obszarów wiejskich UE*, no. 26, p. 52.
9. Intelligent village. Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich na zlecenie (2019) Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Warszawie, p. 62.
10. LEADER programmes (Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale). Available at: https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld_en (accessed 23 October 2022).